

Nargiza NORQOBILOVA

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

AKSIYADORLIK JAMIYATLARI INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSLIIRISH YO‘LLARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish yo‘llarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Bugungi global iqtisodiyot sharoitida aksiyadorlik jamiyatlari investitsiyalarni jalb qilishda ko‘plab muammolarga duch kelmoqda. Ushbu mavzu doirasida aksiyadorlik jamiyatlarining jozibadorligini oshirish uchun korporativ boshqaruvni yaxshilash, moliyaviy ko‘rsatkichlarni mustahkamlash, ochiqlik va shaffoflikni oshirish, yuqori malakali boshqaruv kadrlarini jalb qilish, shuningdek, kompaniya strategiyasini uzoq muddatli rivojlanish va barqarorlikka qaratish kabi omillar muhim ahamiyat kasb etishi ta’kidlanadi. Mazkur ish aksiyadorlik jamiyatlari uchun investitsion jozibadorlikni oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar samaradorligini oshirish bo‘yicha tahliliy ko‘rsatmalar beradi. Shu bilan birga, aksiyadorlik jamiyatlari uchun zamonaviy investitsiya boshqaruvi va jozibadorlikni oshirish strategiyalari keltirib o‘tiladi, bu esa kompaniyalarning o‘sishi va rivojlanishiga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: *Aksiyadorlik jamiyati, bozor iqtisodiyoti, investitsion jozibadorlik, investitsiya, dividend, aksiyadorlik jamiyati, investitsiya, investor, rentabellik, biznes.*

WAYS TO IMPROVE THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF JOINT-STOCK COMPANIES

Abstract. This article is devoted to the study of ways to increase the investment attractiveness of joint-stock companies. In today's global economy, joint-stock companies face many problems in attracting investments. Within the framework of this topic, it is emphasized that in order to increase the attractiveness of joint-stock companies, factors such as improving corporate governance, strengthening financial indicators, increasing openness and transparency, attracting highly qualified management personnel, as well as focusing the company's strategy

on long-term development and stability are of great importance. This work provides analytical guidelines for increasing the effectiveness of measures aimed at increasing the investment attractiveness of joint-stock companies. At the same time, modern investment management and attractiveness strategies for joint-stock companies are presented, which will serve the growth and development of companies.

Keywords: *Joint-stock company, market economy, investment attractiveness, investment, dividend, joint-stock company, investment, investor, profitability, business.*

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ

Абстрактный. Данная статья посвящена изучению путей повышения инвестиционной привлекательности акционерных обществ. В современной мировой экономике акционерные общества сталкиваются со многими проблемами при привлечении инвестиций. В рамках данной темы подчеркивается, что такие факторы, как совершенствование корпоративного управления, укрепление финансовых показателей, повышение открытости и прозрачности, привлечение высококвалифицированных управленческих кадров, а также ориентация стратегии компании на долгосрочное развитие и устойчивость, имеют важное значение в повышении привлекательности акционерных обществ. В работе даны аналитические рекомендации по повышению эффективности мероприятий, направленных на повышение инвестиционной привлекательности акционерных обществ. В то же время представлены современные методы управления инвестициями и стратегии повышения привлекательности акционерных обществ, которые будут служить росту и развитию компаний.

Ключевые слова: *Акционерное общество, рыночная экономика, инвестиционная привлекательность, инвестиции, дивиденды, акционерное общество, инвестиции, инвестор, прибыльность, бизнес.*

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy o'sishni jonlantirish va aholining turmush darajasini oshirish uchun qulay sharoitlarni yaratish ijtimoiy-iqtisodiy

rivojlantirishning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Bunda, Respublika hududlarining investitsion salohiyatini oshirish va ushbu jarayonni muvaffaqiyatli olib borishga hududlarning geografik joylashuvi, tabiiy resurslarning mavjudligi, uning zahirasi, mehnat resurslarining soni, yoshi va malakasi, shuningdek, hududlarda bir necha yillardan beri saqlanib kelinayotgan ixtisoslashuv darajasi, infratuzilmalarning holati kabi bir qancha omillarni inobatga olish asosiy shartlaridan hisoblanadi. Bozor iqtisodiyotining chuqurlashuvi, kapital bozorining rivojlanishi va xususiylashtirish jarayonlarining kengayishi sharoitida aksiyadorlik jamiyatlari (AJlar) O‘zbekiston iqtisodiy tizimining asosiy tarkibiy qismlaridan biriga aylandi. Ushbu jamiyatlar faoliyati nafaqat ichki kapitalni safarbar etadi, balki xorijiy va mahalliy investorlar uchun muhim sarmoya maydoniga ham aylanmoqda. Biroq, investitsiyalarni samarali jalb etish uchun AJlarning o‘ziga xos xususiyatlari — ochiqlik, shaffoflik, moliyaviy intizom, boshqaruv madaniyati, dividend siyosati kabi jihatlar sarmoyadorlar uchun asosiy mezon bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababli, aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish — ularning raqobatbardoshligi, moliyaviy barqarorligi va barqaror rivojlanishini ta‘minlaydigan ustuvor yo‘nalishdir. Hozirda, «tafovut yiliga taxminan 4 trillion dollarni tashkil etadi, bu ko‘rsatkich 2015 yilda BRM dasturlari qabul qilinganda 2,5 trillion dollarni tashkil etgan bo‘lib, to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar oqimini 2022 yilda 12 %ga tushishi va investitsiya siyosati hamda kapital bozori tendensiyalariga salbiy ta‘sir ko‘rsatgani»[1] aksiyadorlik jamiyatlari xo‘jalik yuritish tizimini yanada takomillashtirishni talab etmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015 yil 21 dekabrda PQ-2454-son «Aksiyadorlik jamiyatlariga xorijiy investorlarni jalb qilish borasidagi qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida», 2022 yil 28 yanvardagi PF-60-son «2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida», 2023 yil 11 sentyabrdagi «O‘zbekiston–2030» strategiyasi to‘g‘risida»gi 158-son PF va 2023 yil 16 noyabrdagi PF-195-son «Xalqaro moliya institutlari va xorijiy hukumat moliya tashkilotlari bilan amalga oshirilayotgan loyihalarni yanada jadallashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida»gi farmonlari hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ushbu dissertatsiya tadqiqoti muayyan darajada xizmat qiladi. Bularning barchasi investitsion faoliyatni moliyalashtirishni takomillashtirish bilan bog‘liq bo‘lgan

muammoning dolzarbligini belgilab beradi va bu borada maxsus kompleks tadqiqotning o'tkazilishini talab etadi.

Shunday bo'lishiga qaramasdan, yuqoridagi ilmiy izlanishlarda masala kun tartibiga yaxlit tarzda investitsion faoliyatni moliyalashtirishni takomillashtirish aspektida qo'yilmagan. Ularda tadqiqot ob'ekti sifatida respublikamiz iqtisodining eng muhim xo'jalik yurituvchi sub'ektlari bo'lgan aksiyadorlik jamiyatlari tanlanmagan. Holbuki, bunday shaklda xo'jalik faoliyatini amalga oshiruvchi korxonalarda, investitsion faoliyatni amalga oshirish va uni moliyalashtirish bir necha o'ziga xos bo'lgan xususiyatlarga ega bo'lib, ular investitsion faoliyatni moliyalashtirish hamda uni takomillashtirishga o'zining sezilarli ta'sirini ko'rsatmasdan qolmaydi. Muammoning dolzarbligi va O'zbekiston sharoitida, uning aksiyadorlik jamiyatlari misolida yetarli darajada o'rganilmaganligi, investitsion faoliyatni moliyalashtirishni takomillashtirish masalalari mavzusida maqolaning zarurligini ko'rsatadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Dividend hisobiga aksiyadorlik jamiyati olgan foydada qatnashish huquqi amalga oshiriladi. Dividendlarni olish tartibi va shartlari, shuningdek ularning miqdori aksiyadorlik jamiyati tomonidan olib borilayotgan dividend siyosati bilan belgilanadi. Bu dividend siyosatining jamiyatdagi roli va ahamiyatini va unga biznesda, moliyaviy menejmentda va moliyaviy fanda unga qaratilayotgan e'tiborni anglatadi.

Shunday qilib, dividend siyosati nazariyasida asosiy savollar quyidagicha: jamiyatda dividend to'lovlari jamiyatning bozor qiymatiga ta'sir qiladimi va o'z aksiyadorlariga katta dividendlar to'laydigan jamiyatlar bozorni qanday baholaydilar?

Shuning uchun foydani taqsimlash masalasi, xususan, dividend siyosati, R.Brayl va S.Mayersaning fikriga ko'ra, moliya nazariyasida hal qilinmagan muammolar o'ntaligiga kiritgan. Ushbu masalalar olimlar va amaliyotchilar o'rtasida munozarali mavzu bo'lib qolmoqda[2].

M.Harake[3] ta'kidlashicha ma'lumot assimetriyasining pasayishi dividend siyosati bo'yicha agentlik nizolarni yengillashtirishini va shu bilan dividendlarni

to'lash uchun ko'p xarajat talab etadigan investitsiyalarni jalb qilish zaruratini kamaytirishini ko'rsatib o'tgan[4].

Ma'lumki, dividend siyosati bo'yicha keng ilmiy munozaralarning boshlanishi M.Miller va F.Modigliani tomonidan o'z moqalosiida yaratilgan. Mualliflar bozor sharoitida jamiyatning qiymati dividend siyosatiga bog'liq emasligini, aksincha aksiyadorlarning boyligiga qaratilgan. Ularning fikricha, jamiyatlarning daromad olish imkoniyati bilan belgilanadi va ko'p jihatdan foydani taqsimlash mexanizmiga emas, balki investitsiya siyosatining samaradorligiga bog'liq. Ular taqdim etgan model dividendlarning nomuvofiqligi nazariyasiga asos yaratdi. Boshqacha qilib aytganda, dividend siyosati kompaniyaning bozor qiymatiga ta'sir etuvchi omil emas, shundan kelib chiqib investitsiya loyihalarini moliyalashtirgandan so'ng dividendlar qoldiq asosida hisoblanishi kerak.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada quyidagi metodologik yondashuvlar qo'llanildi:

Tahliliy metod – O'zbekiston birja va fond bozori orqali faoliyat yuritayotgan aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy ko'rsatkichlari, investitsion reytinglari va yillik hisobotlari asosida tahlil qilindi. Solishtirma metod – O'zbekiston AJlari faoliyati xorijiy korxonalarining amaliy tajribasi bilan solishtirildi. Empirik metod – Investorlar, moliyaviy ekspertlar va boshqaruvchilardan olingan intervyu va so'rovnomalar asosida asosiy muammolar va yechimlar aniqlashtirildi. Normativ-huquqiy tahlil – Mavjud qonunchilik, AKT (Aksiyadorlik Kodeksi), "Aksiyadorlik jamiyatlari to'g'risida"gi Qonun va boshqa tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlar asosida tahlil olib borildi. Aksiyadorlik jamiyatlari investitsion jozibadorligini osliirish yo'llari va iqtisodiy samaradorligini oshirish bo'yicha mavjud bo'lgan ilmiy tadqiqotlar, statistik ma'lumotlarni o'rganish va iqtisodiy jihatdan tahlil qilish, mantiqiy fikrlash, ilmiy abstraksiya, ma'lumotlarni guruhlash, induksiya va deduksiya usullaridan keng foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiy o'sishni jonlantirish va aholining turmush darajasini oshirish uchun qulay sharoitlarni yaratish ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Bunda, Respublika

hududlarining investitsion salohiyatini oshirish va ushbu jarayonni muvaffaqiyatli olib borishga hududlarning geografik joylashuvi, tabiiy resurslarning mavjudligi, uning zahirasi, mehnat resurslarining soni, yoshi va malakasi, shuningdek, hududlarda bir necha yillardan beri saqlanib kelinayotgan ixtisoslashuv darajasi, infratuzilmalarning holati kabi bir qancha omillarni inobatga olish asosiy shartlaridan hisoblanadi.

“O‘zbekneftgaz” AJ 2024-yil oxirigacha 29,3 milliard kub metr gaz qazib olish uchun gaz quduqlarini burg‘ilashga 320 million dollardan ortiq, ularni ta‘mirlashga 45 million dollar va 79,6 million dollarlik geologik qidiruv ishlarini amalga oshirishni rejalashtirmoqda. Ushbu ko‘rsatkich avvalgi prognozlardan 4,8 milliard kub metrga kam. 2024-yilga mo‘ljallangan davlat dasturiga ko‘ra, “O‘zbekneftgaz” kompaniyasi 29,3 milliard kub metr gaz qazib olishni maqsad qilgan bo‘lib, bu ko‘rsatkich avvalgi prognozlardan past hisoblanadi. Davlat dasturining 52-maqsadi iqtisodiyot tarmoqlari va aholini zaruriy energiya resurslari bilan uzluksiz ta‘minlashni nazarda tutadi. Ushbu maqsadga erishish uchun “O‘zbekneftgaz” quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshiradi: 95 ta gaz qudug‘ini burg‘ilash, 81 ta gaz qudug‘ini kompleks ta‘mirlash, ish faoliyatini tiklash va 42 ta texnologik choratadbirni bajarish. Natijada, 29,3 milliard kub metr gaz qazib olish rejalashtirilgan.

Neft va gaz qazib olishning modernizatsiyasi. Qayta tiklanadigan energiya manbalarini joriy etish va qazib olish jarayonlarini samarali qilish uchun yangi texnologiyalarni tatbiq etishga qaratilgan investitsiyalar amalga oshirilmoqda. Infrastruktura loyihalari. Gaz quvurlari, neftni qayta ishlash zavodlari va boshqa strategik inshootlarni qurish ishlari davom etmoqda. Xalqaro hamkorlik va xususiy sektorga jalb qilish. “O‘zbekneftgaz” xalqaro kompaniyalar bilan hamkorlikni rivojlantirib, investitsiyalarni jalb qilishda davom etmoqda. Xususan, Xitoy, Rossiya va Turkiyadagi kompaniyalar bilan hamkorlikda bir qancha yirik loyihalar amalga oshirilmoqda. Sohada amalga oshirilgan eng yirik loyihalar sifatida quyidagilarni e‘tirof etish mumkin:

1. O‘zbekistonning gazni qayta ishlash sanoatini rivojlantirish. Masalan, “Sho‘rtan gazni qayta ishlash zavodi” va “Buxoro neftni qayta ishlash zavodi” kabi ob‘ektlarda zamonaviy texnologiyalar joriy etildi.

2. “O‘zbekiston – Xitoy” gaz quvuri. Bu loyiha Xitoy bilan O‘zbekistonning gaz resurslarini eksport qilishni osonlashtirishga qaratilgan.

3. Xalqaro investorlar. “O‘zbekneftgaz”ga kiritilgan investitsiyalar asosan xalqaro energetika kompaniyalari tomonidan amalga oshirilmoqda. Shu jumladan, Xitoyning Sinopec, CNPC kompaniyalari, Rossiyaning Lukoil va Gazprom kompaniyalari, shuningdek, Turkiyaning Çalık Enerji kompaniyalari bilan hamkorlik yo‘lga qo‘yilgan.

Asosiy va yirik investitsion dasturlar qatoriga quyidagilarni kiritish mumkin:

1. Yashil energiya loyihalari. O‘zbekiston 2030-yilgacha energiya ishlab chiqarish va iste‘molni barqarorlashtirishga qaratilgan loyihalarni amalga oshirishni rejalashtirmoqda.

2. Tabiiy gaz qazib olishni oshirish. Gaz qazib olish samaradorligini oshirish va yangi qazib olish maydonlarini rivojlantirish asosiy yo‘nalishlardan biridir.

3. Eksportni diversifikatsiya qilish. “O‘zbekneftgaz” Tojikiston va Qirg‘iziston bilan gaz eksportini yo‘lga qo‘yish va mintaqada gaz eksporti va importini diversifikatsiya qilishni rejalashtirmoqda.

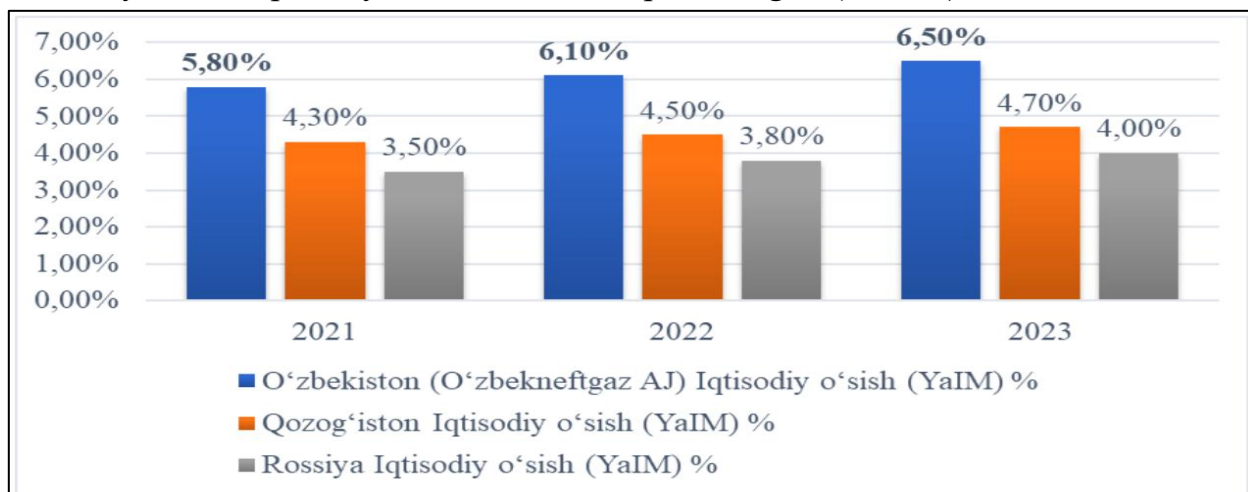
1-jadval. O‘zbekneftgaz AJga kiritilgan investitsiyalar va iqtisodiy ko‘rsatkichlar[5] (2021-2023 yillar).

Yil	Investitsiyalar (million \$)	Yangi ish o‘rinlari	Iqtisodiy o‘sish (YalM o‘sish sur‘ati)	Yangi texnologiyalarni joriy etish	Davlat byudjeti (million \$)	Energetik samaradorlik (kWh/ton)
2021	1,200	2,500	5.8%	2 texnologiya joriy etildi	10,500	0.85
2022	1,500	3,200	6.1%	3 texnologiya joriy etildi	11,200	0.90
2023	1,800	3,800	6.5%	4 texnologiya joriy etildi	12,000	0.92

Investitsiyalarning samaradorligini tahlil qilish. Yuqori darajadagi statistik usullar yordamida “O‘zbekneftgaz” AJga kiritilgan investitsiyalar va iqtisodiy ko‘rsatkichlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish imkoniyati mavjud. Ushbu usullar kompaniyaning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi omillarni aniqlashga yordam beradi va investitsiyalarning samaradorligini o‘lchashda foydalaniladigan asosiy ko‘rsatkichlarni belgilash imkonini beradi. Quyidagi jadvalda, 2021–2023-yillarda kiritilgan investitsiyalar va o‘zgaruvchilar bo‘yicha tahlil natijalari keltirilgan (1-

jadval).

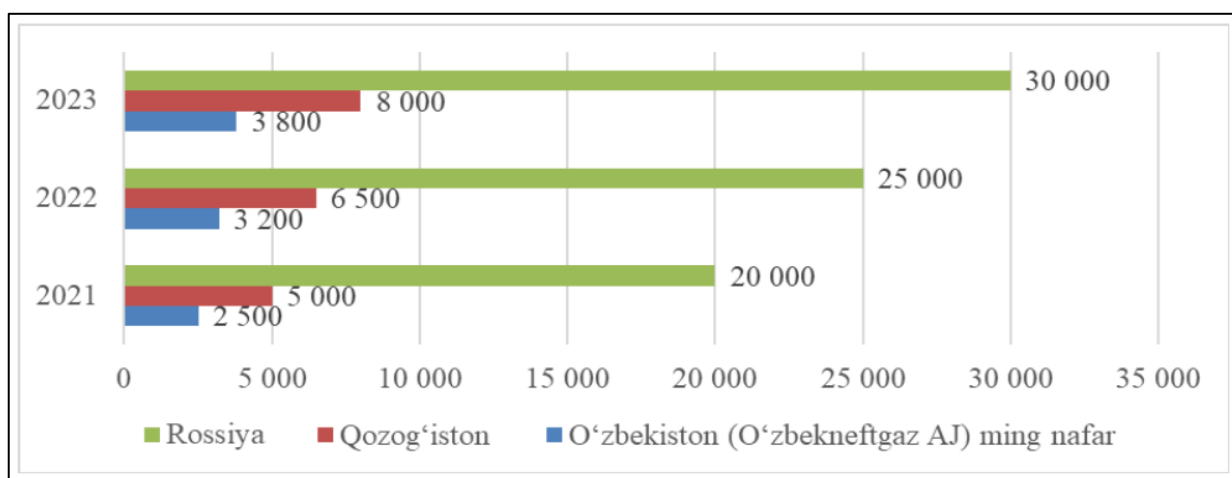
“O‘zbekneftgaz” AJga kiritilgan investitsiyalarni ko‘rib, 2021–2023-yillar davomida yillik investitsiya hajmining o‘shib borganini kuzatish mumkin. 2021-yilda 1,200 million dollardan 2023-yilda 1,800 million dollarga yetgan bu o‘shish kompaniyaning yangi investitsiya loyihalariga qaratilgan strategiyasi bilan bog‘liqdir. Yangi ish o‘rinlari yaratish ko‘rsatkichi ham har yili ortib borgan va 2023-yilga kelib 3,800 ta ish o‘rni yaratildi. Bu, o‘z navbatida, iqtisodiy o‘shish va davlat byudjetiga qo‘shilgan hissaning oshganini ko‘rsatadi. Energetik samaradorlik (kWh/ton) ko‘rsatkichi ham har yili yaxshilangani kuzatiladi, bu texnologiyalarning samaradorligini oshirishga qaratilgan sa‘y-harakatlar natijasidir. 2023-yilda yangi texnologiyalarni joriy etish ko‘rsatkichi 4 taga yetgan, bu esa sohaga raqamli transformatsiya va innovatsion yondashuvlar kiritilganini tasdiqlaydi. Komparativ tahlil usuli “O‘zbekneftgaz” AJning investitsiya faoliyatini boshqa davlatlar bilan solishtirishga imkon beradi. Ushbu yondashuv, O‘zbekiston energetika sektorining rivojlanish darajasini va uni global bozorga qo‘shgan hissasini tahlil qilishga yordam beradi. Xususan, O‘zbekiston, Rossiya va Qozog‘istonning soha bo‘yicha investitsiyalari, iqtisodiy o‘shishi, yangi ish o‘rinlari yaratish va texnologiyalarni joriy etish ko‘rsatkichlari o‘rganiladi. Quyidagi jadvalda 2021–2023-yillar davomida ushbu davlatlar tomonidan amalga oshirilgan investitsiyalar va iqtisodiy ko‘rsatkichlar taqdim etilgan (2-rasm).

2-rasm. O‘zbekneftgaz AJ, Qozog‘iston va Rossiya neft-gaz sektorlarida investitsiyalar va iqtisodiy ko‘rsatkichlar[6] (2021-2023 yillar).

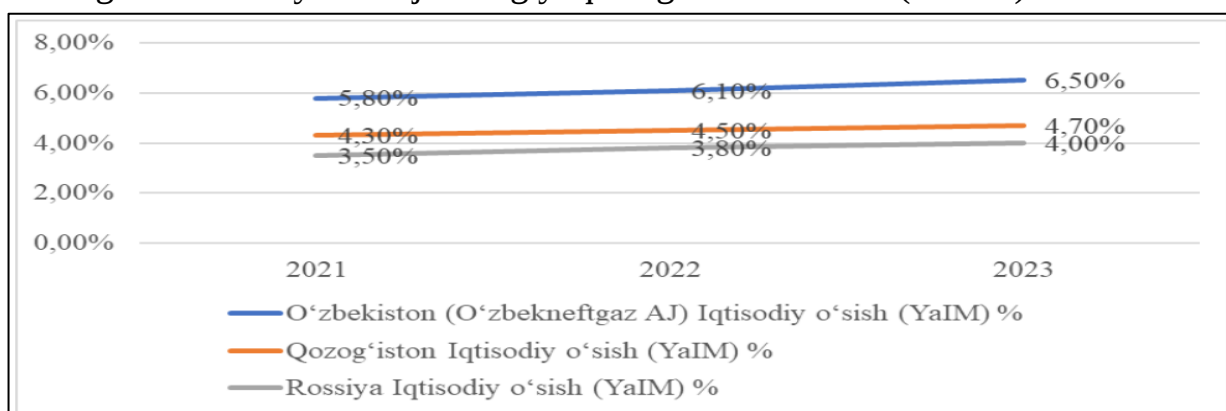
O‘zbekistonning neft va gaz sektoriga kiritilgan investitsiyalar har yili oshib

borgan. Biroq, Rossiya va Qozog‘iston bilan solishtirganda, O‘zbekistonning investitsiya hajmi ancha kichikroq. Bu Rossiya va Qozog‘istonning neft va gaz sanoatidagi rivojlanish darajasi va ishlab chiqarish salohiyatining yuqoriligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, O‘zbekiston uchun investitsiyalar hajmining oshishi iqtisodiy o‘shish va raqamli transformatsiya yo‘nalishida katta imkoniyatlarni taqdim etmoqda (3-rasm).

3-rasm. Yaratilgan ish o‘rinlari[7].

Yangi ish o‘rinlari yaratish bo‘yicha O‘zbekistonning ko‘rsatkichlari yildan-yilga ortib borgan. Biroq, Rossiya va Qozog‘iston kabi yirik energetika sanoatlarida ish o‘rinlari yaratishning miqdori ancha yuqori. Bu holat ushbu mamlakatlardagi sanoat o‘shishining katta miqyosini va ular tomonidan amalga oshirilgan investitsiyalar hajmining yuqoriligini aks ettiradi (4-rasm).

4-rasm. Iqtisodiy o‘shish[8] (YaIM).

O‘zbekistonning iqtisodiy o‘shish sur‘ati 2021–2023-yillarda sezilarli

darajada oshib, 5,8 foizdan 6,5 foizgacha yetdi. Biroq, Rossiya va Qozog‘istonning iqtisodiy o‘rish sur‘ati nisbatan pastroq bo‘lsa-da, ular investitsiyalarning yuqori hajmi va energetika sektorining rivojlanishini aks ettirmoqda. Rossiya va Qozog‘istonning investitsiyalari, katta miqdordagi zaxiralar va global bozorlarga integratsiya orqali amalga oshirilgan. Shuningdek, Rossiya iqtisodiyoti ko‘p yillik rivojlanish va modernizatsiya tajribasiga ega bo‘lib, bu uning energetika sektoriga katta miqdorda sarmoya jalb qilish imkonini beradi. O‘zbekistonda investitsiyalarning o‘rishi sezilarli bo‘lsa-da, mamlakatda yangi texnologiyalarni joriy etishga va texnologik modernizatsiyaga qaratilgan yirik loyihalar, ayniqsa neft-gaz sektorida, hali ham o‘rta darajada. Shu bilan birga, O‘zbekistonning investitsion salohiyati tobora o‘shib bormoqda, ammo bu sohada hali ko‘plab rivojlanish va optimallashtirish ishlari talab etiladi. Jadval va tahlillar shuni ko‘rsatadiki, “O‘zbekneftgaz” AJning investitsiyalari har yili ortib borib, iqtisodiy o‘rishning yuqori sur‘atlarini ta‘minlamoqda va energetika sektorida raqamli transformatsiya hamda innovatsiyalarni rivojlantirishda muhim rol o‘ynamoqda. Biroq, Rossiya va Qozog‘iston bilan solishtirganda, ularning investitsiya hajmlari va iqtisodiy samaradorliklari yuqoriroq. Bu holat, O‘zbekistonda investitsiya salohiyatining yanada oshishi va energetika sohasining modernizatsiyasi uchun ko‘proq resurslar va strategik yondashuvlarni talab etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur maqolada quyidagilarni xulosa sifatida keltiramiz:

Xulosa qilib aytganda, aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish zamonaviy iqtisodiy islohotlar doirasida ustuvor masalalardan biri hisoblanadi. Barqaror moliyaviy ko‘rsatkichlar, kuchli korporativ boshqaruv, dividend siyosatining aniqligi, ekologik va ijtimoiy mas‘uliyatga yondashuv — bu jamiyatlarni investorlar uchun ishonchli va jozibador ob‘ektga aylantiruvchi omillardir. Kelgusida O‘zbekistonda fond bozorining chuqur integratsiyasi va ochiq aksiyadorlik madaniyatining rivojlanishi ushbu yo‘nalishdagi islohotlarni jadallashtiradi.

Investitsion jozibadorlikni baholash uchun ikkita muhim jihatga e‘tibor qaratish lozim. Birinchisi, ma‘lum bir obyektning investitsiyalashning investitsion jozibadorligi. Bunda aniq bir hududiy tizimda mavjud tarmoq, soha va klasterlarning iqtisodiy holati tahlil etiladi. Iqtisodiy tahlilni amalga oshirishda investitsion loyiha va dasturlar samaradorligini aniqlashning tayanch

ko'rsatkichlari (sof diskontlangan daromad, qoplash muddati, foyda normasi, ichki rentabellik normasi) baholanadi. Ikkinchisi Aksiyadorlik jamiyatlari xo'jalik tizimining investitsion jozibadorligi. Buning uchun esa, quyidagi holatlar tahlil qilish nazarda tutiladi: mavjud huquqiy-normativ baza, siyosiy vaziyat, investitsion infratuzilmasi, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, investorlar manfaatini himoya qilish darajasi, soliqqa tortish darajasi, strategik va ma'muriy resurslar.

Investor uchun investitsion jozibadorlik moliyaviy barqarorlik va rentabellik ko'rsatkichlarini o'z ichiga olgan keng qamrovli ko'rsatkichdir. Aksiyadorlik jamiyatlarining moliyaviy-xo'jalik faoliyatiga miqdoriy sifat baholarini berishdir.

Investitsiya muhiti va tavakkal darajalari bir-biriga teskari bog'liqdir. Investitsiya muhiti qanchalik qulay bo'lsa, investorning tadbirkorlik tavakkali shunchalik past darajada bo'ladi va bu investorlarning kirib kelishini faollashtiradi. Aksincha, ya'ni investitsiya muhiti noqulay bo'lsa, tavakkal darajasi yuqori bo'ladi. Bu esa, investitsiya qabul qiluvchi tomon sarf-xarajatlarining o'sishiga olib keladi. Investitsiya muhitining holati faqat investor uchun emas, balki investitsiya qabul qiluvchi uchun ham muhimdir.

Mamlakatimizda investor sifatida faoliyati yuritayotgan xorijiy investorlarning huquqlari O'zbekiston Respublikasi qonunlar bilan muhofaza qilingan va kafolatlangan. Buning uchun, bir qator qonunlar va me'yoriy hujjatlar tasdiqlangan hamda amaliyotga joriy etilgan. Mamlakatdagi mavjud neft-gaz sanoati korxonalarini innovatsion-investitsion faoliyatini mutanosib o'sishini ta'minlagash maqsadida ochiq innovatsiyalar bozori hamda erkin investitsiyalar oqimi uyg'unligini saqlashga qaratilgan kraudsorsing modeli va uning qamrovidagi modellarni o'z ishiga olgan strategiyani ishlab chiqish talab etilgani bois, krauddayrekting strategiyasi darajasiga qadar takomillashtirildi va tavsiyaviy xarakteri iqtisodiy jihatdan asoslab berildi.

Aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion aktivligini oshirishda moliyaviy menejrlarning o'rni katta. Chunki korporativ tuzilmalarda moliyaviy menejmentning asosiy boshqaruv obyektlaridan biri korxonaning investitsion faoliyati hisoblanadi. Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsion faoliyatini amalga oshirishda investitsion loyihadan keladigan daromad, uning samaradorligi, investitsion loyiha xavfsizligi hamda investitsion mablag'larning likvidligi alohida e'tibor qaratiladi. Aksiyadorlik jamiyatlarida investitsiyalarni jalb qilishning eng asosiy yo'li bo'lib, xalqaro fond bozorlarida ishtirok etish bo'lib

hisoblanadi. Ammo bizga ma'lumki, xalqaro fond bozorlarida korporativ tuzilmalarning listingdan o'tishi uchun qator talablar qo'yilgan. Bunday talablarni bajaradigan korporativ tuzilmalar mamlakatimizda juda kam.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Манба: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023>
2. Лукасевич И.Я. Финансовый менеджмент. 3-е издание. Учебник. М.: Эксмо, 2011 г. стр 719.
3. M.Harake. Dividend policy and corporate investment under information shocks. Journal of International Financial Markets, Institutions and Money. Article. February 21, 2020. www.sciencedirect.com
4. Elmirzayev S., Omonov S. Rivojlangan mamlakatlarda dividend siyosati tahlili va dividend aristokratlari. "Xalqaro moliya va hisob" ilmiy elektron jurnali. 2-son, aprel 2020 yil.
5. www.energy.gov.uz, www.uzneftgaz.uz ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi
6. www.uzneftgaz.uz, www.energy.gov.ru, www.energo.gov.kz, www.oecd.org ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi
7. www.uzneftgaz.uz, www.energy.gov.ru, www.energo.gov.kz, www.oecd.org ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi.
8. www.uzneftgaz.uz, www.energy.gov.ru, www.energo.gov.kz, www.oecd.org ma'lumotlari asosida muallif tomonidan shakllantirildi
9. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.05.2023-y., 03/23/837/0241-son
10. O'zbekiston Respublikasining Soliq Kodeksi // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 30.10.2021-y., 03/21/726/1001-son.
11. O'zbekiston Respublikasi Byudjet Kodeksi // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 30.10.2021-y., 03/21/726/1001-son.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 25-avgustdagi "Investitsiya loyihalarini tashqi infratuzilma bilan ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5233-sonli Qarori // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 25.08.2021-y., 07/21/5233/0822-son.
13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 09-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasining 2020-2022-yillarga mo'ljallangan Investitsiya

dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4563-sonli Qarori // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 18.08.2020-y., 06/20/6042/1190-son.

14. Imomov X.X.: Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish", o'quv qo'llanma. - T.: "Iqtisod-moliya", 2010.

15. Капитенко В.В. Инвестиции и хеджирование: Учебно-практическое пособие для вузов. - М.: «Издательство ПРИОР», 2007.

16. Колтынюк Б.А. Инвестиционное проектирование объектов социально-культурной среды: Учебник.-СПБ.: "Михайлова В.А",2000.

17. Mahmudov N.M, Madjidov Sh.A.: "Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish". O'quv qo'llanma. – T.: TDIU, 2010.

18. Mamatov B.S., Xojamkulov D.Yu., Nurbekov O.Sh. Investitsiyalarni tashkil etish va moliyalashtirish.Darslik. T.: "Iqtisod-Moliya", 2014.

19. Nosirov E.I., Asomxodjayeva Sh.Sh., Aliqulov M.S. Investitsiya loyihalarini moliyalashtirish. 1-qism. T.: "Iqtisod-Moliya", 2020.